

...Тауға барып
Көкке ұшып кетсем бе екен
Ұстап алып қыранның қанатынан»
Латын графикасымен берілген кездегі мәтін былай болады.
«Men — taýlyqryn!
Taýdan men jaratylgam.
Taý degen Ana týğan dara tulgam
...Taýға бару
Kókke ushup ketsem be eken
Ustap alyp qyrannyñ qanatynan»

Осы жерде байқалатын құбылыс, жеңіл формадағы поэтикалық мәтін, ғылыми мәтіннен әлдеқайда жеңіл, жылдам оқылады. Осы тұрғыдан алғанда, латынға көшуді 1 сыныптан бастау да тегін емес. Себебі, алдымен әріп, буын, сөз, сөз тіркесі, сөйлем түрінде болып келетін үйрету формасы жақсы қабылданады. Қазақ тілінің әріптері тез үйретіліп, көзге қабылдау жеңіл, жазуға ыңғайлы болады.

Қорыта келгенде, латын әліпбиіне көшу қажеттілік. Тіліміздің рухани жаңғыруына негіз болары сөзсіз. Үлкен жетістікке жету жолында кездесетін аз ғана қиындықты оңай жеңеміз деп білемін.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

[1] Жаңа ұлттық әліпби: Қазақ жазуын жаңғырту (ақпараттық-медиа кеңістігіндегі материалдар) 1-кітап. – Алматы, 2017. – 537 б.

[2] Қазақ тілі әліпбиін латын графикасына көшіруді стратегиялық жоспарлау (Тұжырымдама, бағдарлама, ақпараттар, анықтамалар, ұсыныстар, баяндамалар, есептер, слайдтар). – Алматы: А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты, 2017. –104 б.

MPHTI 16.21.51

K.Jumabekov

Нийде Өмер Халисдемир университетінің докторанты. Түркия

TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE KAZAK TÜRKÇESİ SÖZDAĞARCIĞINDAKİ YALANCI EŞDEĞERLİKLER

Аннотация.Түбі бір түркі халықтары арасында ұқсастықтар мен қоса, айырмашылық та айтарлықтай байқалады. Ғылыми мақалада түрік және қазақ тілдерінің сөздік қорындағы өзара байланыста қиындық тудыратын жалған баламалы сөздердің шығу тарихы мен себептері қарастырылған. Сонымен қоса, өсімдік атауларына қатысты жалған баламалар толық зерттеліп, жан-жақтыталданған.

Ғылыми мақалада түрік тілі мен қазақ тілі арасындағы жазылуы бірдей немесе ұқсас, бірақ семантикалық жағынан басқа мағыналық сипатқа ие сөздердің (жалған баламалар) шығу себебі мен ерекшеліктері көрсетіліп, жан- жақты көрсетілген. Бұл

енбекте, әсіресе, өсімдік атауларында жалған баламалық көрсеткен сөздер қолға алынған.

Тірек сөздер: түрікше, қазақ, жалған баламалар, өсімдік атаулары, диалект

К.Жумабеков

ЛОЖНЫЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ В ТУРЕЦКОМ И КАЗАХСКОМ СЛОВАРНОМ ЗАПАСЕ

Аннотация. Наряду с сходствами между тюркскими народами наблюдается и разница. В научной статье рассматриваются история и причины возникновения ложных альтернативных слов, затрудняющих взаимосвязь словарного запаса тюркского и казахского языков. Кроме того, полностью изучены и всесторонне проанализированы ложные альтернативы относительно названий растений.

В научной статье были рассмотрены причины происхождения и особенностей слов, одинаковых по своему написанию, но имеющих разные понятия по семантическим признакам (ложные эквиваленты), встречающиеся в турецких и казахских словарях. В большей степени, в данной работе были взяты за основу такие слова, которые выявили ложные эквиваленты в названиях растений.

Ключевые слова: Турецкий, казахский, ложные эквиваленты, названия растений, диалект

K.Zhumabekov

FALSE EQUIVALENTS IN THE TURKISH AND KAZAKH VOCABULARY

Annotation. Along with the similarities between the Turkic peoples, there is also a difference. The scientific article examines the history and reasons for the emergence of false alternative words that complicate the relationship of the vocabulary of the Turkic and Kazakh languages. In addition, false alternatives regarding plant names have been fully studied and comprehensively analyzed.

In the scientific article were examined the causes of the origin and characteristics of the words, which are identical in their writing, but the concept of having a family of semantic features (false equivalents) occurring in the Turkish and Kazakh dictionaries. According to a greater extent in this work were taken as a basis for such words, which revealed false equivalents in the names of plants.

Keywords: Turkish, Kazakh, false equivalents, plant names, dialect

Giriş ve Kuramsal Çerçeve

Türkçe, dünya üzerinde çok geniş bir coğrafi alan içine serpilmiş, gerek coğrafya gerekse yerel kültürlerin etkisiyle farklı etkileşimlere girmiş köklü bir dildir. Doğu Avrupa'dan Çin'e kadar uzanan geniş bir sahada varlığını sürdürmekte olan Türkçe'nin, doğal ve yapay yollarla farklı lehçeleri ortaya çıkmıştır. Yine de lehçelerin türediği varsayılan bir kaynak Türkçe'nin olması beklenir. Bugünkü Türkçe lehçelerin varsayılan dil için Ana Türkçe, Ön Türkçe, Kaynak Türkçe gibi adlar verilmektedir. Ana Türkçe'den

doğan bu lehçelerini, kaynak dilden getirdiği ve hâlâ kendi bünyesinde barındığı birçok özelliğinin olması kaçınılmazdır. Ana Türkçe'den doğduğu varsayılan bu lehçelerin birçok benzerlikleri ve ortak yanları araştırmalar tarafından ele alınmıştır. Bunun yanında aynı kaynak dilden çıkan bu lehçeler arasındaki uzamsal, siyasi ya da başka nedenlere bağlanabilecek kopukluklardan dolayı, zaman içinde aralarında farklar da oluşmuştur. Bu farklılıkları değişik boyutlarda görmeli olasıdır. Farklılık gösteren konulardan biri de “yalancı eşdeğerlilik” konusudur. Yalancı eşdeğerlilik, iki ayrı lehçelerin metin aktarımında ya da hedef dili öğrenmesinde karşılanacak büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir.

Bu çalışmada aynı Ana Türkçeden doğmuş Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi arasında bazı bitki adları konusunda görülen yalancı eşdeğerlik sorununa değinilmiştir.

Araştırmada önce eşdeğerlik sorunu ele alınmış ve bu durumun dilbilimsel nedenleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra bitki (bazı meyve, sebze adları, bitki organları) iki dilde anlamsal sorun yaratabilecek sözcükler tek tek ele alınıp karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalardan sonra Türkiye Türkçesi öğrenen bir Kazak Türkünün ya da Kazak Türkçesi öğrenen bir Türkiye Türkünün düşebileceği yanlışlıklar konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Yalancı Eşdeğerlik ve Dildeki Benzerlikler Durumu

Yalancı eşdeğerlik kavramı, iki farklı dilde ya da aynı büyük dilin iki farklı lehçesinde yazılış ve/ya da söylenişlerinin aynı ama anlamları farklı sözcükleri belirtir. Resulov, “Akraba Diller ve Yalancı Eşdeğerler Sorunu” adlı makalesinde çeviri biliminde yalancı eşdeğer terimini “Kaynak dildeki bir kelimeyle amaç dildeki bir kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olması durumu ifade edilmektedir” şeklinde belirtmiştir [1, 916]. Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi, yalancı eşdeğerlik bir anlam sorunudur. Benzer iki sözcüğün anlam açısından farklı olmasını belirtiyor. Türkçe’de bu durum için farklı terimler kullanılmaktadır. Aralarında hiçbir fark olmasa da, yalancı eşdeğerlik yerine sahte karşılıklar, sahte benzerlikler ya da sözde denkteşter terimlerinin de kullananlar olmuştur. Eş değer (ing. *equivalent*), yapı ve köken bakımından birbirine denk olan, eşit olan demektir.

David Crystal “sahte benzerlikler (faux amis)” olarak adlandırdığı bu durum için “iki dilde yazılışları birbirine benzeyen ancak genelde aynı anlamı taşımayan sözcükler vardır. Bunlara sahte benzerlikler (faux amis) denmektedir” şeklinde açıklamıştır [2, 349]. Fransızca ile İngilizce arasındaki örneklerden bir kısmını sahte benzerlik olarak örnek vermiştir. Benzer durumlar Ana Türkçeden doğmuş ve uzun süre birbirinden kopuk olarak varlığını sürdürmüş Türk dilleri (ya da lehçeleri) arasında da olabilecektir.

Son zamanlarda Türkiye Türkçesi ve Türk lehçeleri arasındaki yalancı eşdeğerlik gösteren sözcükler üzerinde yapılan araştırmalar artmaktadır. Örneğin, Fatma Özkan’ın “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler” başlıklı yazısında Kazak, Azerbaycan, Hakas, Tatar, Başkurt vb. lehçelerden örnekler vererek 28 kelime üzerinde durmuştur [3, 883-889]. Bu diller arasındaki yalancı eşdeğerlik sorunu 28 kelime ile sınırlı değildir. Yani çalışmalar daha da genişletilerek sürmesi gerekmektedir.

Mustafa Uğurlu ise, “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği” başlıklı çalışmada, Türk lehçeleri arasında “tam eş değer kelimeler”in var olduğundan bahsetmiş ve bunu şöyle açıklamıştır: “Bunlar, ses ve yapı bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldiği bilinen, ancak kavram alanları bakımından hiç örtüşmeyen kelimelerdir. Ayrıca, aynı kaynaktan gelmeyen sesteş (“homonym”) kelimeler de buraya dahil edilebilir. Bu tür kelimelerde bir “eş değerlik”ten söz edilemez” [4, 916].

Dilek Ergönerç Akbaba “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” adlı bildirisinde yalancı eşdeğerlik oluşturan sözcükler üzerinde durmuş ve birçok metinden örnekler göstermiştir [5, 151-176].

Ancak yapılan çalışmalar yeterli değildir. Türk lehçeleri çok sayıdadır ve her lehçedeki bu durum ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmek durumundadır. Daha fazla çalışma yapılmalı ve Türk lehçeleri arasındaki öğretim/öğrenimlerde olabilecek tuzakları en aza indirmek gerekir. Diğer yandan dil canlı bir varlık olduğuna göre belirli aralıklarla bu tür çalışmaları yenilemek gerekir. Dilde en çabuk “değişen” şey, anlamdır. Bu nedenler denkteşlik sorunundaki durum sürekli değişebilir.

Yalancı eşdeğerlik sorununun kaynağı konusunda farklı görüşler öne sürülebilir. Daha önce de belirtildiği gibi Türk lehçelerini konuşan toplulukların aralarındaki etkileşimin az olması en büyük neden olarak gösterilebilir. Resulov, yalancı eşdeğerlerin ortaya çıkışında çeşitli sebeplerin etkili olduğunu şöyle açıklamıştır:

1. Türk dilinin uzun tarihsel gelişim dönemleri içinde kollara, gruplara, alt birimlere ayrılması.

2. Her iki dile yabancı dillerden giren aynı kelimelerin bu dillerde değişik kavramlara karşılık olması ve yazı dilinde bu şekilde kabul edilmesi.

3. Ana dilden gelen bazı kelimelerin bu dillerden birinde yazı dilinde alınmaması ve konuşma dilinde kalarak zamanla ilk anlamından ve öteki dildeki anlamından farklı bir anlam ve üslupta kullanılması [1, 917-918].

Her ne kadar Türk lehçelerini konuşan dilsel toplulukların aralarındaki iletişim azalmış olsa da, aynı dönemde bu toplulukların başka dilleri konuşan gruplarla yakın işbirliği içinde olması sonucu, diller arası sözcüksel ödünçleme yolu olmuştur. Her dilde sözcük alışverişi vardır. Fakat V. Doğan Günay Sözcükbilime Giriş kitabında ödünçleme her iki dilde de karşılıklı olursa bir dengeden söz edilebileceğini, ancak dışarıdan çok sayıda sözcük alınması dilde bazı zararlı durumlar oluşturacağını belirtmiştir [6, 43-51]. Bir başka açıdan bakıldığında aynı kaynak dilden doğmuş ve aralarında değişimler olmuş Türk dilleri arasında sözcük alışverişinin olması daha iyi bir durumdur. Böylece ilgili lehçeler yeniden birbirine yaklaşabileceklerdir. Ancak bu ismarlama bir durum değildir.

Ana Türkçeden doğduğu düşünülen Türk lehçeleri de kendi içinde ayrılırlar. Ana Türkçe öncelikle temel kollara, gruplara ayrılır: Kıpçak grubu, Oğuz grubu gibi. Kıpçak grubu ve Oğuz grubu bu alanda en fazla konuşanın olduğu dil gruplarıdır. Kıpçak grubu 20 milyon kişi tarafından, Oğuz grubu ise 100 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır. Bu çalışma Türkçe'nin en önemli iki dili Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi arasında sözcükler bağlamında yapılacaktır.

Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi Arasındaki Bazı Sözcük Adlarının Karşılaştırılması

Kazak Türkçesi, Kıpçak grubuna ait, çağdaş Türk lehçelerinden biridir. Türkiye Türkçesi ise Oğuz grubunun batı kolunu oluşturan bir dildir. Böylece iki ayrı gruptan gelen lehçelerin arasında farklılıklar oranı daha da yüksektir. Uğurlu bunu şu şekilde belirtmiştir:

“Lehçelerin kavramsal benzerlikleri aynı grup içindeyse farklı, ayrı grup içindeyse farklı olmaktadır. Meselâ ikisi de Oğuzcaya dayanan Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinin örtüşme oranları yüksek olmasına rağmen, Türkiye Türkçesi ile temeli Kıpçakçaya dayanan Kazak Türkçesi söz konusu olduğunda bu kavramsal benzerlik oranı düşmektedir” [7, 60].

Bu çalışmada Kazakçada ve Türkçede aynı biçimde ya da yakın biçimde yazılan ama anlamsal açıdan değişiklik gösteren sözcükleri belirleyerek, iki dildeki değişimleri ortaya koymaya çalışacağız. Aynı kök dilden doğmuş iki dil arasında zaman içinde oluşmuş farklılıkların bir kısmını bu şekilde göstermeye çalışılacaktır. Amacımız, „yalancı eşdeğer kelimelerin“ anlamlarını, Kazak Türkçesinde kullanıldığı yerleri göstererek lehçeler arasında aktarmalarda zorluk çekmemelerine, Türk boylarının birbirlerini daha iyi anlamalarına katkıda bulunmaktadır ve Kazakistan’da Türkçe veya Türkiye’de Kazakça öğrenen öğrencilerin daha da iyi öğrenmesini sağlamaktadır.

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi arasında yalancı eşdeğerlik gösteren sözcükler çok sayıda karşımıza çıkmaktadır. Fakat çalışmamızda Kenan Koç, Ayabek Bayniyazov ve Vehbi Başkapan’ın Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü ve Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlük’ünü esas alarak Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında 14 tane bitki ile ilgili yalancı eşdeğerlik gösteren sözcükler tespit edilmiştir. Listede sözcüklerin önce Türkiye Türkçesindeki şekli, anlamı ve örneği, sonra Kazak Türkçesindeki şekli ve anlamı gösterilmiştir. Bu sözcüklerde lehçeler arasında ses değişiklikleri olabilmektedir.

1.Tablo. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesinden örnekler

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN ÖRNEKLER	KAZAK TÜRKÇESİNDEN ÖRNEKLER
DAL (дал): 1.Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri. (TDK/TS, 463) Örnek: “Cılız <i>dallar</i> , yeşili felsiz, turnak kadar yapraklar!” – T.Buğra/ “ <i>Alsiz butaqtar, jasılı solğın, turnaqtay japıraqtar!</i> ”	ДАЛ (dal): Şaşkın.(KZ-TR S., 118)
DARI (дәрі): Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı bir bitki, akdarı. (TDK/TS, 475) Örnek: “ <i>Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz (kötü gereçle iyi iş görünemez)!”/ “Tarı ununan baklava, injir ağaşınan oktau bolmas”</i>	ДӘРІ (darı): 1. İlaç. 2. Barut.(KZ-TR S., 122)
DOMALAN (домалан): Askılı mantarlardan, toprak içinde yumru biçiminde yetişen, yenilebilen bir bitki, yer mantarı, karakeme. (TDK/TS, 558)	ДОМАЛАН (domalan): Yuvarlan! (KZ-TR S., 128)
ERİK (ерік): 1.Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç. 2. Bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, etimsulu, tek ve sert çekirdekli yemişi. (TDK/TS, 644)	ЕРІК (erik): 1.Erk, irade, iktidar, istem. 2.Hak, hukuk. (KZ-TR S., 144)
KABAK (қабак): Kabakgillerden, süringen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki. (TDK/TS, 1018)	ҚАБАҚ (kabak): 1. Göz kapağı. 2. Uçurumun en üst bölgesi, yar başı. (KZ-TR S., 267)
MALTA (малта): Malta eriği. (TDK/TS, 1336) Örnek: “ <i>Biraz ötede malta renkli, yeşil panjurlu, yüksek taş bir binanın önünde bir otomobil geçiyordu!</i> ” H.R.Gülpınar/ “ <i>Biraz burun japon muşmulası tüste, jasıl perdeli, ülken tas gımaratının aldında bir avtomasına ketip bara jatkan edi.</i> ”	МАЛТА (malta): Çökelekten sıkılarak yapılmış yuvarlak kurt. (KZ-TR S., 366)
MURT (мұрт): Mersin ağacının yazın olgunlaşan, bezelye büyüklüğünde, morumsu siyah, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan meyvesi. (TDK/TS, 1422) Örnek: <i>murt</i> yememek-yükseklerden uçmak, burnu büyük olmak/ <i>mirt</i> jemeu: “ <i>Engin dallardan murt yemezdi. Onun alacağı kız ya da çok zengin ya da tanınmış bir aileye mensup olmalıydı.</i> ” – O.Kemal.	МҰРТ (murt): Bıyık. (KZ-TR S., 388)

MUZ (мұз): 1. Muzlugillerden, sıcak bölgelerde yetişen, bir çenekli, çok yıllık bir bitki. 2. Bu bitkinin kendine özgü hoş kokulu, tatlı, besleyici, kalın kabuklu, uzun meyvesi. (TDK/TS, 1427)	МҮЗ (muz): Buz. (KZ-TR S., 384)
NAR (нар): Nargillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç. 2. Bu ağacın kırmızımtrak sarı sert bir kabukla örtülü, içinde çok sayıda kırmızımtrak, sulu taneler bulunduran yuvarlak yemişi. (TDK/TS, 1456)	НАР (nar): 1. Tek hörgüçlü deve. 2. Güçlü, kuvvetli. (KZ-TR S., 395)
OT (от): Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayı yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilere verilen ortak ad. (TDK/TS, 1517)	ОТ (ot): Od, ateş. (KZ-TR S., 419)
SAP (сап): Bitkinin da yapra çiçek vb. bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm. (TDK/TS 1699)	САП (sap): Saf, katıksız. (KZ-TR S., 467)
TAL (тал): Kök, sap ve yaprak şeklinde farklılaşmamış bir bitkinin yaşama ve büyüme organı. (TDK/TS, 1894)	ТАЛ (tal): Yaş dalları olan, ince yapraklı ağaç. (KZ-TR S., 514)
TERME (терме): Bir tür yaban turpu. (TDK/TS, 1960)	ТЕРМЕ (terme): Kazak sözlü edebiyetında dombıra eşliğinde terennüm edilen bir nazım türü. (KZ-TR S., 535)
ÜZÜM (üzim): Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi. (TDK/TS, 2070) Örnek: üzüm üzüm baka baka kararır - her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık edinen kimseler, birbirlerine huy aşılar / jüzim jüzimge karay karay karayadı	ҮЗІМ (üzim): Lokma, parça. (KZ-TR S., 594)

Görüldüğü gibi iki dil arasında aynı biçimde sesletilen ancak farklı anlamlara gelebilen bitki adları vardır. Her ne kadar aynı kökten doğmuş diller de olsa bu tür anlam kargaşası dil öğrenen birisi için sorun oluşturabilecektir. Bu tür sözcükler iki dil arasındaki tuzak sözcüklerdir. Kişi aynı sözcüğü duyunca kendi dilindeki anlamda olacağını düşünerek kullanabilir. Dikkatsizce kullanılan bir durumda ilgili sözcüğü kullanan kişi belki de komik duruma düşebilecektir.

Buradaki sözcükler tüm bitki adlarını içerdiğini söylemiyoruz. Belki bir başlangıç olarak düşünülebilir. Ama yalnızca bitki adlarında bile gerçekten öğrenenler açısından sorun oluşturabilecek durumlar vardır.

Sonuç

Bir dönemler tek bir yazı diline sahip olan Türkçe, zaman içerisinde coğrafi, siyasî, tarihi şartlar sebebiyle çeşitli lehçelere ayrılmıştır. Böylece lehçeler arası aktarmalarda, iletişimlerde temel sorunlar, farklılıklar ortaya çıkmıştır. Özellikle kelimelerde meydana gelen değişimler Türk toplulukları arasında iletişim kopukluğuna sebep olmuş ve Türk boyları birbirini anlayamaz hâle gelmiş. Fakat doğru iletişimin kurulması hayati öneme sahiptir. Bunun en etkili yolu lehçeler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bilmekten ve böylece ortak bir iletişim dili kurmaktan geçmektedir. Yalancı eşdeğerlik de bunun bir parçası sayılır.

Araştırmalara göre, lehçeler arasındaki yalancı eşdeğerlikler çok sayıda bulunmaktadır. Çoğu sözcükler anlamlarının tarihsel süreç içerisinde farklı nedenlerden dolayı başkalaştığı görülmektedir. Kültürel, coğrafi ve siyasal nedenler, bir dilin farklı lehçelerinde asıl anlamdan uzaklaşmasına, yeni anlam oluşturmaya sebep olabilmektedir.

Bu çalışmada sadece bitkilerle ilgili yalancı eşdeğerlik gösteren sözcükler tespit edilmiştir ve çalışma kapsamı iki sözlük ile (TDK Türkçe Sözcük ve Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü) sınırlı tutulmuştur.

Aynı dilden doğduğu varsayılan yazı dillerindeki bu tür sözcüklerin ortaya çıkarılması Türk yazı dilini gelişimi, edebî kabiliyetinin öne çıkması ve Türk sözcükçülüğünün gelişiminde yararlı olacaktır. Yalancı eşdeğerliklerle ilgili bilimsel çalışmalar Türkçenin söz varlığının kaynakları üzerine fikir yürütmemize imkân sağlayacaktır. Bunun için yalancı eşdeğerliklerle ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Türk dünyasının birliği ve dirliği sağlaması için ilk önce Türk topluluklarının her türlü alanda iletişimi artırması gerekmektedir. İletişimde en önemli noktalardan biri ise, insanların birbirini doğru anlayabilmesidir. Yanlış anlamaya sebep olan yalancı eşdeğerlikler eserlerin aktarılması ve Türkiye Türkçesinin veya Türk lehçelerinin öğretimi/öğrenimi konusunda büyük sıkıntı yaratmaktadır. Yalancı eşdeğerlikler üzerinde yapılacak çalışmalar dilimizin, tarihimizin ve kültürümüzün aydınlatılmasına hizmet edecektir. Bu çalışmada elde edilen sonuçların ileride bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kisaltmalar

TDK/TS: Türk Dil Kurumu/Türkçe Sözlük

KZ-TR S: Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü

KAYNAKLAR

[1] RESULOV, Asker (1995) “Akraba Diller ve Yalancı Eşdeğerler Sorunu”, Türk Dili içinde, Sayı: 524, s.916-924.

[2] CRYSTAL, David (2010) Cambridge Dil Ansiklopedisi, 2. Baskı, Çevirenler: Kurul, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

[3] ÖZKAN, Fatma (1999), “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler”, 3.Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara, s.883-889.

[4] UĞURLU, Mustafa (2004), “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”, Bilig 29, Ankara.

[5] AKBABA, Dilek Ergönenç (2007), “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, Bilig içinde, Yaz 2007, sayı: 42: 151-176.

[6] GÜNAY, V. Doğan (2007), Sözcükbilime Giriş, İstanbul: Multilingual Yayınları.

[7] UĞURLU, Mustafa (2000), “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı”, Bilig 15, Ankara.

[8] BAYNİYAZOV Ayabek, BAYNİYAZOVA Canar (2007), Qazakşa - Türikşe Sözdik, Almatı.

[9] KENAN, Koç, BAYNİYAZOV Ayabek, BAŞKAPAN Vehbi (2003), Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü, Ankara, Akçağ Yayınları.

[10] Türkçe Sözlük (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları.

МРНТИ 16.21.37

Ж.Т.Жұмабаева¹, А.Аманбаева²